

Nyt fra historisk Videnskab.

Ved konkurrencen om det københavnske professorat i historie 1936 krævede den skriftlige tomåneders opgave »en kritisk redegørelse for, hvorledes forbindelsen mellem Danmark og Norge i det 18. århundrede virkede på de to folk.« Endnu inden konkurrencens afslutning lod professor Albert Olsen sin besvarelse trykke under titlen *Danmark-Norge i det 18. Aarhundrede* (168 s.), samme år udkom dr. Hans Jensens *Dansk-norsk Vekselvirkning i det 18. Aarhundrede* (165 s.), og nu har også dr. Vilhelm la Cour udgivet sin konkurrenceafhandling, *Mellem Brødre* (1943, 288 s.).

De tre arbejder er, som man kunde vente efter forfatternes anlæg og indstilling, meget forskellige. Dr. Hans Jensens bog er i formel henseende nok den mest vellykkede. Han har måske også klarest gennemtænkt problemet og set, at det gjaldt om at finde frem til de virkninger, som har haft en *nødvendig* årsag i forbindelsen mellem rigerne. Til gengæld er han utvivlsomt den af de tre, som giver de færreste selvstændige bidrag til problemets løsning. Han nøjes — hvad ingen i betragtning af de vilkår, hvorunder han har arbejdet, kan bebrejde ham — i alt væsentligt med at sammenfatte og bearbejde ældre fremstillinger. En sådan bearbejdelse kan have betydelig værdi, og Hans Jensens bog indeholder også interessante synspunkter og læseværdige betragtninger, mest interessante dog for den, som ikke er fortrolig med hans tidligere produktion; men hans almindelige slutninger virker ikke altid overbevisende. Det gælder i hvert fald hans paradoksale, i fremstillingen ikke tilstrækkeligt begrundede hovedresultat, at Norge i 18. århundrede i kraft af de nordmænd, som fik deres gerning hernede, påvirkede Danmark mere, end Danmark påvirkede Norge. Det turde grænse til en falsk analogi, når han siger, at »Skikkelser som Holberg og Chr. Colbjørnsen kan minde os om, hvorledes det undertvungne Grækenland atter paa sin

Maade erobrede Rom» (s. 157). Holberg repræsenterede ikke som forfatter en norsk eller særlig norskpræget kultur, og det er ikke umiddelbart indlysende, at de norske landboforhold for Colbjørnsen var et ideal, der »dybt er kommet til at præge hans Landbopolitik« i Danmark (s. 133). At enkelte store norskfødte kulturpersonligheder virkede i Danmark, kan ikke opveje det faktum, at Norge styredes fra København, og at dansk lovgivning og administration også i 18. århundrede på mange måder kom til at præge norske forhold på godt og ondt. I øvrigt kunde Holberg og Colbjørnsen ligesom Bernstorfferne have øvet deres gerning i Danmark, selv om deres fødeland ikke havde hørt til det danske monarki, og deres indsats har altså ikke sin nødvendige forudsætning i den statslige forbindelse mellem de to lande.

De to andre afhandlinger beskæftiger sig derfor med rette først og fremmest med Norge. De er begge som arbejdspræstationer imponerende. At forfatterne under de givne forhold skulde nå til nye resultater af mere vidtrækkende karakter, endsigse løse problemet, var udelukket. Dertil vilde kræves langvarige, grundlæggende studier på åndshistorisk, økonomisk, socialt og politisk område. Men et omfattende stof er samlet og på flere punkter bearbejdet i selvstændige undersøgelser. Visse reelle og formelle svagheder, af hvilke den mest iøjnefaldende er en noget urolig vekslen mellem undersøgelse og beskrivelse, må skrives på den hastige tilblivelses regning.

Prof. Olsens arbejde har sit tyngdepunkt i de økonomiske og socialhistoriske afsnit. Et gennemgående, værdifuldt træk er hans påvisning af, at regeringens økonomiske foranstaltninger overfor Norge var mere komplicerede i deres virkninger, end det almindeligt hævdes. Det er f. eks. oplysende at sammenligne hans redegørelse for kornhandelsmonopolet af 1735 (s. 8 ff.) med Sverre Steens behandling af samme punkt i den nyeste norske fremstilling af perioden (Det norske folks liv og historie VI (1932), s. 184 ff.). Sverre Steen dømmer, at »kornmonopolet var til stor fordel for Danmark. For Norge var det skadelig, nærmest en ulykke«, medens Alb. Olsen uden at lægge skjul på monolets uheldige virkninger for konsumenterne tillige fremhæver, at det har været til fordel for det norske landbrug, og at det kun omfattede den egn af Norge, som havde de bedste betingelser for at oparbejde en korndyrkning. En lignende omsigt præger hans skildring af hele den merkantilistiske industri- og handelspolitik. Han savner heller ikke sans for betydningen af ideelle forhold, som rigtignok ofte behandles temmelig håndfast, med jævnlig betoning af det økonomiske grundlag. Han fremhæver, at regeringen ikke kunde »lamme

den kulturelle Nationalisme« ved at gøre økonomiske indrømmelser (s. 142), og når han i væsentlig tilslutning til Koht hævder, at Norges frigørelse under alle omstændigheder vilde være kommet, fordi »det norske Samfunds økonomiske og sociale Struktur« ikke mere betingede en underordnet stilling i et »tvillingrige« (s. 148), medens dr. la Cour (s. 217) taler om, at helstaten blev undergravet af »Nordmændenes Trang til selvstændig statslig Tilværelse, deres Følelse af egen økonomisk Styrke og deres Bevidsthed om rig national Tradition«, så er forskellen i de tos opfattelse i virkeligheden ikke fuldt så stor, som den meget forskellige formulering lader ane.

Selv om dr. la Cours force ikke er økonomisk historie, er hans udførlige behandling af de økonomiske forhold nemlig ikke blot en skyldig reverens for en fremtrædende studieretning, og der synes at herske enighed mellem ham, Alb. Olsen og Sverre Steen om, at den bevidste norske modsætning til Danmark i 18. århundrede begynder på det økonomiske område (se f. eks. la Cour, s. 89, Alb. Olsen, s. 131, Sverre Steen anf. værk VI, s. 173). Hans hjerte er dog tydeligt nok andetsteds, og i skildringen af åndslivet (i videste forstand), der er skrevet med stor varme, yder han sit bedste. Prof. Olsens og hans arbejder supplerer således hinanden godt. Dr. la Cours udredning af den norske nationalfølelses vækst indeholder fine enkeltheder. Vistnok i det hele træffende er f. eks. hans bemærkning om, at norskhed for en nordmand i Holbergtiden var en livsform, danskhed et politisk begreb (s. 95), selv om de vidnesbyrd, han fremdrager om denne livsform hos til Danmark udvandrede norske som pastor P. C. Stenersen i Udby og Holberg selv, er spinkle og omtvistelige. Han meddeler gode undersøgelser eller udkast til undersøgelser af befolkningsudvekslingen indenfor borgerstanden og af embedsmændenes nationale forhold. Hvad han i den forbindelse siger om embedsmændenes åndelige vilkår i broderlandet, om deres forskellige mulighed for at øve indflydelse, om personlighedens betydning, er klogt og smukt. Man må beklage, at han ikke har fundet lejlighed til at fortsætte sit arbejde på dette område. Et alsidigt studium af den dansk-norske embedsstand, ikke mindst dens gejstlige del, er, som han med rette peger på (s. 28), en central opgave indenfor 18. århundredes unionshistorie, hvis løsning er en af de vigtigste forudsætninger for at forstå, hvad de to folk betød for hinanden. Det er også en vigtig forudsætning for at forstå den følgende tids indre norske historie. Dr. la Cour fremhæver ligesom Sars de norske bønder som den »store, afgørende Faktor i Unionens sidste Hundredeaar« (s. 16), men det var de dansk-norske embedsmænd, der prægede

Eidsvoldforsamlingen og den politiske udvikling i Norge endnu en rum tid derefter.

De tre forfattere har hver sit særlige interessefelt, henholdsvis den politiske historie, den økonomiske historie og ånds- og personhistorien. Tilsammen er de en god repræsentation for væsentlige sider af moderne dansk historieforskning og — selv om de i stor udstrækning har måttet bygge på norske undersøgelser — vel også for dens syn på unionshistorien i 18. århundrede. Hvis man sammenligner deres og førende nutidige norske historikers behandling af emnet, er det for hovedpunkters vedkommende muligt at konstatere en vis, om end beskedent gensidig tilnærmelse siden Edv. Holms og Sars' tid. Fra norsk side er man gennemgående i højere grad end før villig til at indrømme, at den danske politik overfor Norge i visse henseender har gjort landet gavn, at den i sine hovedtræk var en naturlig realisation af helstatsideen, og at den i alle tilfælde bør bedømmes ud fra samtidens forudsætninger. Danskerne ser til gengæld Norges udskillelse af helstaten som en rimelig og nødvendig følge af folkets materielle og åndelige udvikling og er i hvert fald for enkeltes vedkommende i stand til at betragte den norske nationale bevægelse med dybere forståelse og sans for den egentlige norskheds ret overfor det dansk-norske; om det sidste vidner, hvad dr. la Cour (s. 89 ff.) skriver om det norske sprogs »umiddelbart gribende« skæbne, »Unionens dybestvirkende Følge for Folket«. På dette fælles grundlag vil det være muligt at føre en frugtbar diskussion om mere underordnede spørgsmål, hvor danske og norske særstandpunkter — af dem er der usægtelig ikke få — kan hævdes uden brod mod den anden part, i visse tilfælde også nærme sig hinanden, efterhånden som vor viden bliver sikrere. Det er allerede sket med opfattelsen af regeringens økonomiske politik, og Alb. Olsens påvisning af, at Norge hvad industrien angår blev bedre behandlet end den danske provins, kan vistnok i hovedsagen finde udbredt tilslutning hos norske forskere. På dette og andre områder giver de tre afhandlinger gode tilskyndelser til fortsat studium.

Poul Bagge.

Som et led i kæden af publikationer fra »Institutet for Historie og Samfundsøkonomi« angaaende danske socialforhold i 1800-tallet har arkivar Harald Jørgensen udsendt »Studier over det offentlige Fattigvæsens historiske Udvikling i Danmark i det 19. Aarhundrede« (Kbh. 1940, 426 Sider). Alle, der arbejder med 1800-tallets historie, har sikkert hilst dette værk med glæde. Naar en